

Criptograma

Els deu personatges ocults

EL TEMPS us convida a participar en un joc d'identitats secretes. La següent selecció de textos oculta deu personatges importants en la història de la novel·la catalana d'aquest segle. Com veureu, cada text va precedit d'una críptica nota de caire biogràfic. Si la llegiu amb atenció, i amb l'ajuda dels textos originals, podreu descobrir les claus que us permetran desemmascarar els nostres deu personatges ocults.

Tracteu d'endevinar els noms dels deu personatges de ficció i dels deu autors. La setmana que ve EL TEMPS publicarà les solucions justes.

1

Naix el 1960, a *Destino*. El seu posat aristocràtic i la seva proverbial elegància li han donat una certa fama de cavaller britànic. No desmereixeria gens en un sopar de gala al costat de David Niven o Alec Guinness. Es relacionaria prou afablement amb Gerald Durrell o Félix Rodríguez de la Fuente, i ben segur que s'apuntaria de grat a qualsevol expedició científica a Transilvània. Del seu nom uns diuen que prové d'un gentilici romà amb un significat prou gallard: "que planta cara a l'adversari"; d'altres proposen la seva ascendència grega en la paraula "inestimable". Si guí com sigui, el nostre cavaller protagonitza una inesti-

mable novel·la fantàstica catalana, des d'on planta cara a un adversari sobrenatural.

— Dos breus fragments de la novel·la ens l'apropen:

"Romangé un moment entristit i pensarós. Recordà com, no sabia on, havia llegit que els elegits dels déus morien joves. Però l'espectacle, ni que fos *in mente*, de la joventut sacrificada el deprimia. Procurà derivar els seus pensaments devers el camp preferit i considerà com era de llarg encara el camí, i dificultós, per a assolir la completa classificació de les espècies animals. Si, almenys, el règim del país fos estable i els servils no s'entestessin a fer triomfar la reacció i la intolerància. Se sentí, de sobte, inflammat per les seves conviccions liberals."

"Tossí discretament, com excusant-se. Després, amb natural elegància, rondà per entre els cadàvers, observant algun detall. Es dirigí a la porta i sortí al vestíbul. Una vegada a l'escalinata donà una ullada al *Courrier des Sciences* i d'allí, també per una finestra del pati, a un fragment mesurat de la graciosa *àurea picuda*. Els palafreners, després de girar el carruatge a força de braços, havien enganxat els cavalls, i el cotxer, amb la portella oberta, esperava respectuós".

2

Naix el febrer de 1989, a *Quaderns Crema*. És bella, de bon cor, i les seves inicials són marcadament esquerranes. Una dona del nostre temps infermera i divorciada, que somia en la nit dels Oscars des d'escenaris i pantalles diversos. No ens estranyaria gens trobar-la en el repartiment d'una sèrie televisiva del tipus *Thirty-something*, exposada als batzacs imprevistos de l'atzar com els que l'han dut a pujar sola als

seus fills, la Mireia i el Jordi. El seu nom, d'origen hebreu, semba que significa "Baal és la salut", el cognom del seu pare literari té un origen geogràfic.

— La vam conèixer a partir d'un *strip-tease* ben especial: "Llençà la pesada cartera sobre el llit, es tragué les sabates ajudant-se amb els peus i, en anar-se a descordar la faldilla, s'aturà i restà uns moments immòbil. Intentà de veure's al mirall i s'hi acostà. Va situar-se davant per davant de la lluna fins a contemplar la seva rèplica tota sencera. Anava a treure's per darrera vegada l'uniforme del col·legi. (...) L'instant era solemne. L'ànsia de l'alliberament pugnavava amb una sobtada nostàlgia que alentia el moviment dels dits. Lliscant al voltant de la combinació, ara un peu, ara l'altre, la faldilla quedà fora del camp del mirall. Després, la brusa: a cada botó una glopada de sensacions, més que de records de fets o de persones. Les olors del col·legi: el tuf de la classe, la fortor d'humitat de la capella, el perfum del vell lilà i el llessamí, l'havia arribat a marejar més d'una vegada, l'efluvi molest d'algunes monges;

el murmuri del rajolí d'aigua a la gruta de la Mare de Déu de Lourdes en miniatura; el fred inclement del pic de l'hivern; l'esclat de llum i de flors quan s'esqueien les primeres comunions; (...) L'últim botó: fora la brusa. Contemplava en el mirall la lentitud dels moviments com el soldat arria la bandera per darrera vegada en un establiment militar que ha de ser enderrocat després de moltes campanyes glorioses".

3

Naix el 1988, a Empúries (Girona). És un dels personatges més estrafolaris de la narrativa catalana. Li hem adjudicat un nom en clau adient: *Zelig* perquè ens les havem amb un autèntic camaleó: intèrpret de *La Flauta Màgica*, tenor belga, visitant del Londres assetjat pels nazis, gànsters i científics alhora, propietari d'atraccions de fira, casat i seductor, apàtrida excels de totes les pàtries inventades. No li ha calgut mai ser la musa d'Andy Warhol perquè gaudeix del do de la ubiqüitat. No se li coneix cap militància, però ens l'imaginem al gol sud de can Barça, envoltat pels *Boixos Nois*, brandant tímidament una bandera del Palamós.

— Dos breus fragments ens l'apropen:

"A Rwanda no hi ha dinosaures. Això ho va saber *Zelig* més tard, a punt de pujar a l'avió que l'havia de tornar a casa. L'acompanyava una infermera perquè encara estava molt dèbil després d'haver travessat el desert. Tenia la vista perduda i no sentia el brogit de l'aeroport. Quan van anunciar el seu vol, la infer-

mera el va avisar i ell va tornar a mirar la maleta per comprovar que no es deixava res. A la maleta hi duïa un diplococus petit, tallat en fusta de color negre i la reproducció d'un ullal de mamut. A l'entrada de l'aeroport, uns nadius venien aquests souvenirs, i ell va pensar que quedarien bé al moble que tenia al costat de la televisió. (...) En *Zelig* es vol escapar però no pot. El lliguen i se'l subhasten. En *Zelig* s'està deu mesos a la tribu i no para. Cada nit amb una negra diferent, cada nit canviant de cabana. Quan totes les negres estan embarassades, en *Zelig* ho aprofita per fugir.

Les negres no poden córrer i en *Zelig* s'escapa. Arriba a la civilització. Va a un hospital. Explica la història. Li diuen que a Rwanda mai no hi ha hagut dinosaures. Decideixen tornar-lo al seu país. L'acompanya una infermera. A l'avió en *Zelig* torna a explicar la història a la infermera. Aquesta li dóna un calmant, i en *Zelig* s'adorm".

4

Naix el 1936, just abans de l'esclat de la guerra civil, a Crexells, en el si d'una família de l'alta burgesia. Gran ballador i galant impenitent, refinat i sentimental, és un don Joan eternament insatisfet que es deleix per la voleiadissa de faldilles i els panets de Viena. El seu nom és un enigma relacionat amb el gran Zeus. Actualment es desco-

neix la seva residència. — "Zeus besà riallerament la seva mare fent-li una gran reverència enjogassada, amb

els llibres en una mà, a l'altra un paquet pla, prim, precintat, com sortí de la botiga —en un mot: un disc. Saltà per damunt d'una butaca, a risc de fer caure una gàbia buida, que era l'únic record que quedava d'un canari, i, travessant el passadís d'una revolada, empunyà la porta i féu un espant al Mus, el gos que dormia arrambat al cap de tigre del despatx d'Antoni. L'espectec de la porta arribà on era la seva mare, i Zeus ja havia guanyat un replà: la seva joventut no temia els sis pisos i mig que li mancaven baixar, i, amb les mans enlaire, el cos doblegat, els genolls torçats, Zeus es llançava escala avall com xuclat per un imant invisible. No podia treure's del cap un aire popular, i tota l'escala semblava ressonar al mateix ritme. Amb el cap, amb els braços, amb el coll, feia viva la melodia i semblava que el disc i tot rullés a la pressió d'una agulla imaginària, al voltant del seu dit. Algú s'hagué d'arrambar arran de la paret, passat el tercer pis, per a deixar pas a aquella ràfega. Algú altre esperà d'obrir les portes de l'ascensortement de fer-li mal. Una minyona del primer pis, lletra C, hagué de fer una cabriola

per a no topar-hi. Zeus no sabia si aquell terbolí tindria fi abans d'acabar la cançó i instintivament alentí. El porter, al peu de l'escala, aixecà el cap, curios del que passava: quan veié Zeus se'l mirà somrient i li donà el bon dia. D'una patinada Zeus es trobà al capdavall de la catifa del cancell: la porta, el carrer".

5

Naix el 1961 a l'illa de Mallorca, i ben aviat es transforma en una de les musses principals d'un Club d'Editors ben especial. Voluble, afrancesada, cosmopolita i malèvola, la seva sola presència revoluciona la vida d'una petita localitat illenca. Les seves relacions sentimentals corren per viarans lleument incestuosos. Poca gent la va reconèixer en la seva reencarnació cinematogràfica perquè es va amagar rere l'escanyolida figura d'una actriu espanyola. La coneixem per una exòtica variant del nom bíblic que significa "Jahvé erigirà", sempre amb el gentil tractament de *donya* avantposat. Hem decidit rebatejar-la amb un nom en clau prou torbador: Salomé. Els seus familiars semblen emparentats

amb un famós felí italià.

—Un fragment ens la recorda:

"L'aventura de París havia durat prop de mig any i s'acabà el dia que donya *Salomé* compregué que s'anaven esgotant els doblers. El senyor se n'havia duit molts, però la neboda era fantàstica. Resulta increïble que una senyoreta de bona casa educada a un excel·lent col·legi, fos, als devuit anys, tan depravada. El fet tendria explicació si el pogéssim atribuir a les males causes que tants d'estralls causen avui, sobretot les franceses, romàntiques i llibertines. Pareix, però, que donya *Salomé* no llegia. ¿I quina necessitat en tenia, si li sobrava imaginació per eclipsar Víctor Hugo i Alexandre Dumas plegats? L'esperit del mal adoptava en ella formes de la més refinada innocència. Sota aquelles formes lleugeres i alades covava l'impudor, l'egoisme, la cobjança... Deien que tenia bon caràcter perquè no en tenia cap: el senyor ha descrit la seva despreocupació afirmant que era 'la dona que no s'enfada' (perquè no tenia vergonya)."

6

Naix el febrer de 1988 amb les ales esteses, a Macondo Oest. No s'ha dedicat a l'atletisme però domina la perxa. Tampoc no ha format mai part de cap tuna, malgrat la seva afició al llaüt. Ha patit

un procés d'expropiació ben dolorós, com tots, que el va deixar amb l'aigua al coll fins que aprengué a nedar i guardar la roba. El seu nom és comú al Brasil, però certes circumstàncies històriques l'han tenyit irrevocablement de negre. Potser per això, sempre ha estat tan devot de les vídues com Zorba el grec. Per tal d'amagar la seva identitat, l'hem rebatejat com a Neptú.

—Dos fragments ens el recorden:

"Ell, amb un peu embenat de resultes d'un accident durant la càrrega d'uns barrils, havia de quedar-se a terra quan més falta hauria fet a bord. Un any de navegació amb el vell Arquimedes l'havia fet un llaüter de cap a peus i, malgrat la seva joventut, a causa de la qual no se li permetia encara l'entrada a les gresques de L'Edèn, ja en parlaven com d'un bon esqueix de patró, el successor del vell, que, amb l'orella tallada d'allò més alerta, iniciava un viatge difícil aquell matí de boira baixa i densa en la qual la negror del vaixell es va esfumar de seguida al ritme compassat de la vogada.

"Però *Neptú* no veia les coses tan clares, no albirava el desllorigador de la situació ni quin dels partits amb militants a la vila tenia realment la possibilitat d'aconseguir el paradís promès a cada míting. Els discursos el cansaven, les teories polítiques el feien badallar i l'emprenyaven; no les entenia. El sentit comú no li

oferia altre recurs per aclarir-se fora de deduir les garanties de cadascuna de les opcions polítiques del tarannà dels dirigents respectius. Aquella actitud, plena de trencacolls esquivats amb prou lucidesa, duïa les coses a un terreny entenedor, quotidià, despullat de la faramalla dels qui li volien fer creure que el cel era de ceba i es podia emprendre a mossades".

7

Naix el 1904 al carrer de València, núm. 250, de Barcelona. El part és llarg i de fet la criatura no viu amb totes les garanties fins a l'any següent. Malgrat el seu origen urbà, ben aviat s'estableix a la solitària pau de la muntanya. El seu nom prové del d'una verge de molta advocació a les Illes Canàries, tot i que paradoxalment li toca de viure molt lluny del mar. És la més vella dels nostres enigmàtics convidats, però no per això la menys eixerida. Per ocultar la seva identitat hem escollit un nom d'home molt poc usual: *Maians*, provinent del llatí *Manlianus* (llatinització de l'arrel nòrdica *Mann*—home—).

— Un fragment ens la mostra en plena febre netejadora:

"La *Maians* passà deu o dotze dies en plena ubriaguesa de dona: netejava. Amb les portes i finestres de la casa franques a tots els vents, i ella amb les faldilles a mitja cama i els cabells esvalotats, no parava de quan eixia el sol fins que era nit negra. /Ho havia trobat tot com una establa; les parets, no emblanquides de mots anys, eren plenes de ditades, de noms, de dibuixos matussers, de desvergonyiments dels visitants que hi pujaven en diades d'aplec; les aranyes, senyores i majores a una cana pel damunt d'en terra, filaven suspeses dels cairats i teixien raconeres de terranyines en tots els angles; al

sòl hi havia una capa d'engrut que no se sabia el que amagava a sota, i els fustatges, arreu, demanaven un bon riboteig per mà de fuster... / En aquell parament de netejat, tota la casa hi feia prou bell paper, més el que sobreixia, dels alts, era la cuina, i dels baixos la capella. / A la *Maians*, allò que més l'espantà, de moment, fou la cuina, perquè era on havia de raure més. / ¿Qui seria capaç d'esclarir-los, aquelles parets i sostres tan afumats? ¿Quin braó trauria el pa de llot endurit de l'aigüera? ¿Qui podria tornar el llustre al bé de Déu d'aram i llaütó que penjava esgarriadament dels claus, menjat de verdet i pics de mosca sota la crosta de la pols?...

8

Naix el 1974 a Barcelona, d'alt d'un trapezi, però ben aviat es trasllada a Austràlia. La seva existència ha estat una de les més escrupolosament seguides per les màquines fotogràfiques dels professors de literatura catalana, i fins ha arribat a sortir per la tele. És una Eva moderna, una xicota d'empenta que planta cara a les adversitats amb una força tan difícil de contenir com les seves sines

dins de la brusa. Autodidacta si us plau per força, honesta i bruna, ha après a viure pels seus propis mitjans en companyia del seu únic amic. En definitiva, una òrfena de pare i mare que se'n surt prou bé. De fet, no ens estranyaria gens de trobar-la entre els milers de caps juvenils que poblen els multitudinaris concerts benèfics pro-Mandela. El seu nom sona a poesia de matinada.

—Un fragment molt puntual ens la retorna a la memòria: "I va tornar a córrer, ara panteixant sota un esquinçall de brusa que s'havia lligat a la cara a tall de morrió, contra la pols que la feia estossegar. Es va moure cap a la plaça, on el capdamunt del campanar, gairebé intocat, s'alçava ben dret sobre les runes de l'església, que tallaven l'entrada als carrerons de darrera, prou estrets per obligar-la a escalar turons de mobles, de tàpia, de cadàvers, i davallar

per terraplens la superfície dels quals rodolava sota els seus peus.

Va anar orientant-se per una geografia ciutadana ací desconeguda, travessà pel talús d'uns baixos que després es van enfoscar i gairebé la colgaren, va saltar un mur alt on s'enganxà un camal dels *shorts*, que van obrir-se de

dalt a baix, retinguts només per la trinxà, i, per un carrer curt i badívol, però inundat per una font improvisada, continuà corrent cap al tombant on hi havia casa seva."

9

Naix el mes d'abril del 1984, el dia tres a les quatre, en una de les ciutats més boniques de la Mediterrània. La seva irrupció és brusca, sobtada, insultantment sorollosa. És un personatge cínic i atractiu, que gaudeix de la vida com qui saboreja un whisky. Li agrada transitar per la frontera que separa la decència de la delinqüència. El seu nom, abreuja pels amics, vol dir en llatí "qui planta cara a l'enemic". Aquest Marlowe mediterrani honora els seus padrins amb el seu posat murri i la seva guàrdia alta, tot i que, a voltes, el més difícil és saber qui són en realitat els seus enemics. Però el que sembla

clar és que la seva sola presència garanteix un bon estoc d'emboïcs.

—Recordem el fragment que ens el situà en escena:

"A *Marlowe*, d'un temps ençà, no li rutllaven bé les coses.

Encara no havia acabat de digerir el seu fracàs matrimonial, si és que allò se li podia

imputar com un fracàs; Marta, la que havia estat la seua dona, escampà el poll amb un pianista de *jazz*. I, a més, l'Iturbi en qüestió era negre. No és que *Marlowe* tingués res de racista, però fugar-se amb un tipus del color del betum, en una ciutat on totdeu estava més groc que un pa de cera, resultava emprenyador. A banda dels autèntics, els senegalesos, gairebé devia ser l'únic de l'urbs. ¿Què tindra un fill del Tio Sam que no tingués ell? Deixa-ho córrer, *Marlowe*.

De tota manera, no era un tipus fàcil d'entabonar per desafortunades històries sentimentals. Només que ara es trobava sense cap llicència: ni matrimonial ni professional. I això en una societat de computadores, significava estar desarmat. Estava desficiós i solitari. En una ciutat com aquesta, qualsevol solitari que es trobe desficiós encara té una alternativa: fer *footing*. L'ajuntament va preparar el llit del riu a tal efecte. A València n'hi ha a garberes de neguitosos."

10

Naix el 1962, en gràcia divina, a la ciutat de Barcelona. Parla més de dotze llengües i ha estat immortalitzada a la pantalla gran i a la petita un munt de vegades. Ens la imaginem al costat de la Brigit Bardot, en una manifestació ecologista en defensa dels animals. Sembla escarransida i poca cosa, però les ha passat de tots colors. Val a dir que la seva figura ha esdevingut tan emblemàtica que es presenta sola.

"Vam entrar al Monumental a

fer el vermut i menjar popets. Allà vam trobar en Cintet, i en Cintet, que tenia els ulls molt grossos, com de vaca, i la boca una mica torta, va dir que hi havia un pis al carrer de Montseny, bastant bé de preu, però atrotinat, perquè l'amo no volia maldecaps i que la restauració hauria d'anar a compte dels qui el lloguessin. El pis era sota terrat. Que fos sota terrat ens va agradar molt i més encara quan en Cintet ens va dir que el terrat seria tot

nostre. El terrat seria nostre perquè els veïns dels baixos tenien eixida i els del primer pis, per una escala llarga i penjada, anaven a un jardí petit que tenia galliner i safareig."

"Ja teníem deu parelles de coloms i un migidía que en Quimet tornava de veure un senyor que vivia prop d'on jo treballava, em va venir a buscar i el vaig presentar a la senyora. Me'n vaig anar amb en Quimet i, de passada, per encàrrec de la senyora, vaig deixar una llista a l'adroguer. Quan vaig sortir, en Quimet, que s'havia quedat al carrer, em va dir si badava, que les veges d'aquell adroguer eren de les millors que mai havia vist, que ja s'hi havia fixat quan tot just érem promesos, i em va fer tornar a dintre a comprar cinc quilos de veges. L'adroguer mateix me les va pesar. Era un noi com en Pere, el cuiner, alt, amb els cabells ben pentinats i la cara una mica gravada de verola, no gaire. La meua senyora sempre deia que feia bons preus i que era un adroguer honrat que sempre donava el pes. I era de poques paraules".

Marius Serra

